

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 : ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

4.1 Απασχόληση σε επίπεδο Περιφέρειας ΑΜΘ

Το συνολικό εργατικό δυναμικό της Περιφέρειας Α.Μ.Θ. το 1991 ανέρχεται σε **217.828** άτομα εκ των οποίων **17.111** είναι άνεργοι, ποσοστό **7,85%** του εργατικού δυναμικού. Στην περίπτωση της σύνθεσης της απασχόλησης, υπάρχουν επίσης σημαντικές ενδοπεριφερειακές ανισότητες όπως π.χ. μεταξύ του νομού Καβάλας (για το 1991 σύνθεση 24,72%, 28,55%, 46,73% στους τρεις τομείς αντίστοιχα), έναντι του νομού Ροδόπης (για το 1991 59,9%, 11,6%, 28,5% αντίστοιχα).

Το στοιχείο που κάνει ιδιαίτερη εντύπωση στους πίνακες που ακολουθούν είναι το μικρό σχετικά ποσοστό απασχόλησης της Περιφέρειας στον τριτογενή τομέα (39,71% στην Α.Μ.Θ. ,έναντι 54,78 % στο σύνολο της χώρας. Η υψηλή αναλογία της απασχόλησης (38,38%) στον πρωτογενή τομέα (κυρίως στη γεωργία) μπορεί να αποδοθεί κυρίως στο φυσικό περιβάλλον, καθώς υπάρχει αυξημένο ποσοστό γεωργικής (πεδινής γης), στο χαμηλό μορφωτικό επίπεδο τμημάτων του πληθυσμού, κυρίως στην ορεινή Θράκη, ο οποίος είναι παράγοντας στασιμότητας στα γεωργικά επαγγέλματα.

Επιπλέον αξίζει να σχολιαστεί το κατακόρυφο ανοδικό άλμα στο ποσοστό ανεργίας, που συντελέστηκε κατά τη δεκαετία 1981-1991 στην περιφέρεια. Υπήρξε διπλασιασμός (100,7%) των ανέργων, ενώ στη χώρα το ποσοστό αύξησης ήταν μικρότερο. Ο νομός Καβάλας παρουσίασε μεταβολή 111,3%, ενώ εντυπωσιακή είναι η αύξηση κατά 130,9% στην Ξάνθη.

Πίνακας 4.1 : Εργασιακά χαρακτηριστικά 1991

	ΕΛΛΑΔΑ	Α.Μ.Θ.	ΔΡΑΜΑ	ΚΑΒΑΛΑ	ΞΑΝΘΗ	ΡΟΔΟΠΗ	ΕΒΡΟΣ
Εργατικό δυναμικό / Πληθυσμό	37,88	38,18	37,08	37,75	39,10	41,69	36,23
Εργατικό δυναμικό (άτομα)	3.886.157	217.828	35.805	51.314	35.605	43.018	52.086
Άνεργοι	314.200	17.111	3.492	4.208	3.000	2.425	3.986
Απασχολούμενοι - Σύνολο	3.571.957	200.717	32.313	47.106	32.605	40.593	48.100
Στον Πρωτογενή	709.828	77.039	7.536	11.646	13.978	24.314	19.401
Στον Δευτερογενή	905.318	43.982	10.898	13.449	7.587	4.709	7.459
Στον Τριτογενή	1.956.811	79.696	13.879	22.011	11.040	11.569	21.240
Στον Πρωτογενή %	19,87	38,38	23,32	24,72	42, 87	59,90	40,34

Μεταβολές 1981-91 επί %							
Εργατικό δυναμικό	9,7	0,5	0,2	6,3	1,0	-5,7	0,3
Αύξηση ποσοστού ανεργίας	84,7	100,7	80,5	111,3	130,9	106,3	88,4
Απασχόληση στον Πρωτογενή	-39,3	-38,3	-92,9	-43,3	-34,3	-23,9	-34,9
Απασχόληση στο Δευτερογενή	-14,0	-7,1	12,1	-8,6	-6,6	-19,2	-25,5
Απασχόληση στον Τριτογενή	30,1	31,3	30,2	31,4	35,7	25,8	32,7

Πηγή : ΕΣΥΕ

Η διαχρονική εξέλιξη του ενεργού πληθυσμού και της απασχόλησης τα τελευταία χρόνια (1993-1998) παρουσιάζεται φθίνουσα όπως ο πληθυσμός της Περιφέρειας, ενώ το μέσο ποσοστό της ανεργίας για την περίοδο αυτή κυμαίνεται σε επίπεδα χαμηλότερα του αντίστοιχου εθνικού ποσοστού.

Πίνακας 4.2 : Εξέλιξη του ενεργού πληθυσμού 1993-1998

Αν. Μακεδονία - Θράκη	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Εργατικό δυναμικό (χιλ.)	262,7	254,5	258,7	268,8	254,5	242,5
Απασχολούμενοι (χιλ.)	242,1	233,5	232,2	240,6	230,5	220,8
Άνεργοι (χιλ.)	20,6	21	26,6	28,2	24	21,8
% ανεργίας	7,8	8,3	10,3	10,5	9,4	9
% ανεργίας, σύνολο Χώρας	9,7	9,6	10	10,3	10,3	10,8

Πηγή : ΕΣΥΕ

Τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της ανεργίας στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη διαφέρουν από τα εθνικά. Έτσι το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας στην Α.Μ.Θ. το 1997 ήταν 51%, ενώ στη χώρα 57%. Αντιστοίχως το ποσοστό ανεργίας στις γυναίκες και στους νέους είναι 14,3% και 30% αντιστοίχως και είναι μικρότερα στην Περιφέρεια από ότι στο σύνολο της χώρας (15,9% και 32,3%).

Η τομεακή διάρθρωση της απασχόλησης όσο και του παραγόμενου ΑΕΠ στην Περιφέρεια προσδιορίζει την παραγωγικότητα της εργασίας και την εξειδίκευση της οικονομικής βάσης σε περιφερειακό επίπεδο. Δύο παράγοντες που οριοθετούν την αναπτυξιακή εξέλιξη της Περιφέρειας μέχρι σήμερα και αποτελούν σημείο εκκίνησης για τον στρατηγικό σχεδιασμό της επόμενης προγραμματικής περιόδου.

Πίνακας 4.3 : Τομεακή διάρθρωση απασχόλησης Περιφέρειας ΑΜΘ, Χώρας, Ε.Ε.

Τομεακή Διάρθρωση 1996-97	Πρωτογενής		Δευτερογενής		Τριτογενής	
	Απασχόληση %	ΑΕΠ %	Απασχόληση %	ΑΕΠ %	Απασχόληση %	ΑΕΠ %
Αν.Μακεδονία & Θράκη	40,0	24,8	17,9	29,7	42,1	45,5
Σύνολο Χώρας	19,8	11,0	22,5	25,1	57,7	63,9
Ευρωπαϊκή Ένωση	5,0	2,3	29,5	30,7	65,6	67,0

Πηγή: EUROSTAT

Η συγκέντρωση της απασχόλησης του πληθυσμού στον πρωτογενή τομέα παρουσίασε αύξηση κατά σχεδόν 3% την τρέχουσα δεκαετία, αντίθετα μειώθηκε το ποσοστό απασχόλησης στην μεταποίηση, αν και ο τομέας αυτός ενισχύθηκε χρηματοδοτικά ιδιαίτερα την περίοδο αυτή, στοιχείο ενδεικτικό του γεγονότος ότι ο τεχνολογικός εκσυγχρονισμός της παραγωγής συνοδεύεται, τουλάχιστον μεσοπρόθεσμα, από μείωση των θέσεων εργασίας.

Παρότι η απόκλιση στην τομεακή σύνθεση της περιφερειακής με την εθνική και την Ευρωπαϊκή απασχόληση αλλά και την παραγωγή του ΑΕΠ αποτελεί σημείο προβληματισμού, ταυτόχρονα στοιχειοθετεί ένα εν δυνάμει πλεονέκτημα. Διότι το απόθεμα συντελεστών χαμηλής τρέχουσας παραγωγικότητας (υποαπασχολούμενοι κυρίως στον πρωτογενή) μπορεί να συμβάλει σε ταχύς ρυθμούς ανάπτυξης, με την προϋπόθεση ότι θα βρεθούν τρόποι άμεσης διοχέτευσης του σε περισσότερο παραγωγικούς κλάδους.

Πίνακας 4.4 : Κατανομή της απασχόλησης στους νομούς της Περιφέρειας ΑΜΘ

Νομοί	Κατά κεφαλή Α.Ε.Π. (Χώρα = 100)		% Κατανομής Περιφερειακού Α.Ε.Π.		% Κατανομής Αστικού Πληθυσμού		% Κατανομής Απασχόλησης του Δευτερογενή		% Κατανομής Πληθυσμού του Τριτογενή Τομέα	
	1989	1994	1989	1994	1981	1991	1981	1991	1981	1991
Δράμας	78,40	93,67	15,15	18,92	17,87	16,98	20,26	24,71	17,69	17,41
Έβρου	87,98	93,17	24,68	24,93	22,97	23,35	19,82	16,91	26,12	26,64
Καβάλας	116,9	101,57	31,81	28,73	25,63	25,57	30,92	30,50	27,56	27,60
Ξάνθης	76,83	78,34	14,04	14,35	15,80	16,51	11,87	10,68	15,68	14,51
Ροδόπης	68,85	63,03	14,29	13,05	17,73	17,59	17,12	17,20	12,95	13,85

Πηγή : Περιφέρεια Αν. Μακεδονίας και Θράκης

4.2 Απασχόληση σε επίπεδο Νομού Ροδόπης

4.2.1 Δομή Απασχόλησης Νομού Ροδόπης

Ο νομός Ροδόπης έχει το υψηλότερο ποσοστό ενεργού πληθυσμού, 41,69% (υπενθυμίζεται ότι έχει και το υψηλότερο ποσοστό εργάσιμης ηλικίας), αν και με κάποιες τάσεις μείωσης που πρέπει να αποδοθούν στη μείωση του αγροτικού πληθυσμού. Στον πρωτογενή τομέα τον υψηλότερο ρυθμό αύξησης παρουσιάζει ο ν.Ροδόπης με 1,85% και είναι ο πλέον αγροτικός νομός της Περιφέρειας με ποσοστό 60% περίπου της απασχόλησης στον τομέα αυτό. Στο δευτερογενή τομέα όλοι οι νομοί, πλην του νομού Εβρου παρουσίασαν υψηλούς ρυθμούς αύξησης, από 1,53% στον νομό Ξάνθης έως 3,65% στον νομό Καβάλας ενώ ο νομός Ροδόπης έχει πολύ περιορισμένο ποσοστό συμμετοχής της απασχόλησης στον τομέα με 11,7% (και ειδικότερα στη μεταποίηση). Τέλος, για τον τριτογενή τομέα ο νομός εμφανίζει το μικρότερο ποσοστό με 28,6%.

Σε ό,τι αφορά τα χαρακτηριστικά της ιεραρχίας στις θέσεις απασχόλησης που φαίνονται στον παρακάτω πίνακα, ο νομός Ροδόπης υστερεί σημαντικά από το σύνολο Χώρας στη συγκέντρωση εργοδοτών.

Πίνακας 4.5 : Θέση απασχολουμένων στο επάγγελμα ανά νομό, 1991

Περιοχή	Εργοδότες	Εργαζόμενοι για δικό τους λογ/σμό	Μισθωτοί	Συμβοηθούντα & μη αμειβόμενα μέλη	Σύνολο
Χώρα	8,3	34,6	52,4	4,7	100,0
Α.Μ-Θ	4,77	37,82	45,61	11,80	100,0
Ν. Ροδόπης	3,39	43,43	31,17	22,01	100,0

Πηγή: ΕΣΥΕ

4.2.2 Ανεργία Νομού Ροδόπης

Η ανεργία είναι ο δείκτης που εκφράζει την αδυναμία της οικονομίας, σε εθνική, περιφερειακή και τοπική κλίμακα, να απορροφήσει τη ζήτηση εργασίας σε μη αγροτικούς τομείς απασχόλησης. Όπως φαίνεται στον επόμενο πίνακα, η ανεργία, σχεδόν διπλασιάστηκε κατά τη 10ετία 1981-91 στον νομό Ροδόπης, παρά τη μεγάλη έξοδο του πληθυσμού της περιφέρειας (εσωτερική μετανάστευση 3%) στην ίδια περίοδο. Το ποσοστό ανεργίας που αναφέρεται στο 1991 (5.84%) ίσως ήταν ακόμα υψηλότερο, λαμβάνοντας υπόψη ότι η ανεργία και ιδιαίτερα στους νέους καταγράφεται συνήθως στις αγορές εργασίας των μεγάλων αστικών κέντρων, όπου εμφανίζεται και όχι στον τόπο παραγωγής του φαινομένου.

Πίνακας 4.6 : Ποσοστά Ανεργίας 1981 & 1991

Περιοχή	1981	1991
Ευρώπη	-	8,52
Χώρα	4,38	8,09
Α.Μ-Θ	3,91	7,85
Α.Μ-Θ/ΧΩΡΑ	0,89	0,97
Ν. Ροδόπης	2,83	5,84

Πηγή: ΕΣΥΕ

Σε σχέση με την υπόλοιπη Α.Μ-Θ, το μικρότερο ποσοστό ανεργίας παρατηρείται στον νομό Ροδόπης, το οποίο παραμένει έντονα αγροτικό. Η αναμενόμενη μεγάλη μείωση της απασχόλησης στον αγροτικό τομέα και ιδιαίτερα από τα συμβοηθούντα μέλη, είναι βέβαιο ότι θα επιφέρει ταχεία αύξηση του ποσοστού της ανεργίας στη Ροδόπη και γενικότερα σε όλη την περιφέρεια.

Πίνακας 4.7 : Εργατικό δυναμικό, Απασχολούμενοι και Ανεργοί 1981 και 1991

Περιοχή	Εργατικό δυναμικό		Απασχολούμενοι		Ανεργοί	
	1981	1991	1981	1991	1981	1991
ΧΩΡΑ	3.543.797	3.886.157	3.388.518	3.571.957	155.279	314.200
Α.Μ-Θ	216.814	217.828	208.329	200.217	8.485	17.111
Α.Μ-Θ/ΧΩΡΑ	6,12	5,60	6,15	5,62	5,46	5,44
Ν. Ροδόπης	45.622	43.018	44.331	40.593	1.291	2.425

Πηγή: Απογραφές ΕΣΥΕ

4.2.3 Τάσεις εξέλιξης της απασχόλησης Ν.Ροδόπης

Η διάρθρωση της απασχόλησης στον νομό Ροδόπης χαρακτηρίζεται από πλεονάζον εργατικό δυναμικό στον αγροτικό τομέα και αυτό είναι ένα στοιχείο που επηρεάζει όλα τα μακροοικονομικά μεγέθη.

Οι τάσεις που εμφανίζονται στην περιοχή μετά το 1991 δείχνουν επιτάχυνση του ρυθμού εξόδου από τον αγροτικό τομέα, σε σύγκριση με τις προηγούμενες δεκαετίες. Με βάση την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού της ΕΣΥΕ προκύπτει ότι, κατά την 4ετία 1993-97 η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα μειώθηκε. Αυτό το στοιχείο δείχνει ότι η παραπάνω εκτίμηση για μείωση θα υπερκαλυφθεί μέσα στα επόμενα χρόνια. Κατά το

ίδιο χρονικό διάστημα, οι νέες θέσεις εργασίας που δημιουργούνται στους άλλους τομείς παραγωγής, μέσα στα όρια του νομού, δεν αρκούν για να καλύψουν αυτό το μέγεθος, με αποτέλεσμα την αύξηση της ανεργίας και τη συνεχιζόμενη μετανάστευση.

Αυτή η τάση εξόδου από τον αγροτικό τομέα δεν είναι εύκολο να ανακοπεί και υποθέτουμε ότι θα συνεχιστεί, ίσως με μικρότερους ρυθμούς, και τα επόμενα χρόνια. Αυτή η υπόθεση ενισχύεται και από το γεγονός ότι, τα νέα μέτρα της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής για εναλλακτικές ευκαιρίες απασχόλησης του αγροτικού πληθυσμού σε άλλους τομείς, που εφαρμόζονται στο πλαίσιο του Γ' ΚΠΣ 2000-2006, δίνουν αποτελέσματα και αρκετά μετά το 2004. Επίσης, παρά την παραπάνω μεγάλη μείωση, το εργατικό δυναμικό του νομού Ροδόπης στον αγροτικό τομέα θα είναι και πάλι πλεονάζον σε σύγκριση με το αντίστοιχο της Χώρας, το οποίο επίσης εξακολουθεί να μειώνεται. Όπως είναι γνωστό, το χαμηλό γεωργικό εισόδημα δεν είναι ο μόνος λόγος της εξόδου από τον αγροτικό τομέα. Η αστυφιλία είναι ένας άλλος βασικός λόγος που θα εξακολουθήσει να επηρεάζει τις εξελίξεις (π.χ. Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004). Αυτό το φαινόμενο φαίνεται να ενισχύεται και από το γεγονός ότι, στην Ελλάδα, όποιος ασκεί αστικό επάγγελμα μπορεί παράλληλα να είναι και ιδιοκτήτης γεωργικής εκμετάλλευσης και να την εγκαταλείπει ή να την νοικιάζει ή ακόμα και να τη διαχειρίζεται ως ερασιτέχνης γεωργός, κάτι που δε συμβαίνει από όσο γνωρίζουμε σε άλλες χώρες της Ε.Ε, όπου είναι κατοχυρωμένο το επάγγελμα του γεωργού.

Προκύπτουν αντίστοιχα δύο υποθέσεις για τον νομό Ροδόπης, σχετικά με τις υπάρχουσες τάσεις και παρουσιάζονται στον επόμενο πίνακα (Π = Πρωτογενής, Δ = Δευτερογενής και Τ = Τριτογενής τομέας).

**Πίνακας 4.8 : Ποσοστιαία απασχόληση ανά τομέα παραγωγής Υπόθεση Ι
(Μ.Ε.Ρ.Μ 81-91)**

Περιοχή	2001			2011		
	Π	Δ	Τ	Π	Δ	Τ
ΧΩΡΑ	12,70	19,02	68,28	7,56	13,27	79,17
Α.Μ-Θ.	26,58	18,94	54,48	16,85	14,91	68,24
Ν.Ροδόπης	52,57	10,37	37,07	44,53	8,94	46,53

Υπόθεση ΙΙ (Μ.Ε.Ρ.Μ 71-91)

Περιοχή	2001			2011		
	Π	Δ	Τ	Π	Δ	Τ
ΧΩΡΑ	13,16	27,47	59,37	8,48	28,96	62,56
Α.Μ-Θ.	25,35	30,32	44,33	15,53	38,72	45,76
Ν.Ροδόπης	48,50	16,39	35,11	37,16	21,92	40,92

Οι παραπάνω παρατηρήσεις συνδυάζονται προφανώς και με την εξέλιξη της απασχόλησης και στους άλλους δύο τομείς παραγωγής. Τα δεδομένα του πίνακα

δείχνουν ότι η εξέλιξη του δευτερογενούς τομέα εμφανίζεται αντιφατική. Με βάση τους ρυθμούς της δεκαετίας 1981-91 αναμένεται σημαντική μείωση του ποσοστού απασχόλησης στον τομέα αυτό, ενώ με βάση τους ρυθμούς της εικοσαετίας 1971-91 αναμένεται αύξηση.

Τέλος, μεγάλη ποσοστιαία αύξηση φαίνεται ότι θα έχει ο τριτογενής τομέας στο νομό Ροδόπης με βάση τους ρυθμούς 1981-91 (46,53% το έτος 2011) όπως και με βάση τους ρυθμούς της 20ετίας 1971-91. Για να είναι δυνατόν ο τριτογενής τομέας να αναλάβει ηγετικό ρόλο στην οικονομία της περιφέρειας και να απορροφήσει μεγάλο μέρος όχι μόνον του εξερχόμενου δυναμικού από τον αγροτικό τομέα, αλλά και του υπό μείωση δευτερογενούς τομέα, είναι αναγκαίο να αναπτυχθούν ενδογενώς νέες σύγχρονες τριτογενείς δραστηριότητες, αλλά κυρίως να εγκατασταθούν υπηρεσίες διαπεριφερειακής και εθνικής εμβέλειας και να ενισχυθούν οι λιγοστές υπάρχουσες, όπως το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο, οι οποίες θα δημιουργήσουν σημαντικά πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα και θα τονώσουν ουσιαστικά τις όποιες σχετικές τοπικές πρωτοβουλίες του νομού.

4.2.4 Εκτιμήσεις για το ΑΕΠ του Ν.Ροδόπης

Τα στοιχεία της ΕΣΥΕ (πίνακας 4.9) και οι υποθέσεις (πίνακας 4.10) παρουσιάζονται σε σχετικά μεγέθη κατά τομείς παραγωγής (Π = Πρωτογενής, Δ = Δευτερογενής και Τ = Τριτογενής).

Πίνακας 4.9 : Στοιχεία ΕΣΥΕ για τη σύνθεση του ΑΕΠ

Περιοχή	1981			1991		
	Π	Δ	Τ	Π	Δ	Τ
ΧΩΡΑ	14,62	32,73	52,65	12,71	29,83	57,48
Α.Μ-Θ.	25,39	33,01	41,59	23,13	35,68	41,21
Ν.Ροδόπης	34,00	17,99	48,01	36,02	19,27	44,71

Πίνακας 4.10 : Υποθέσεις για τη σύνθεση του ΑΕΠ

Περιοχή	2001			2011		
	Π	Δ	Τ	Π	Δ	Τ
ΧΩΡΑ	10,94	26,94	62,12	9,34	24,11	66,55
Α.Μ-Θ.	20,99	38,35	40,66	18,97	41,08	39,95
Ν.Ροδόπης	38,00	20,54	41,47	39,91	21,80	38,29

Με βάση τις παραπάνω εκτιμήσεις συνεχίζεται η αύξηση της συμμετοχής του πρωτογενούς τομέα στο ΑΕΠ για το νομό Ροδόπης, αλλά το ποσοστό σε επίπεδο

Περιφέρειας μειώνεται. Η αύξηση του ποσοστού στον δευτερογενή τομέα και η μείωση του ποσοστού στον τριτογενή του νομού αποτυπώνει τις υπάρχουσες τάσεις.